

Draaiboek Buurtmoestuinen

Lise Alix
Brabantse Milieufederatie en De Twern
Tilburg, 22 maart 2011

Colofon

Draaiboek Buurtmoestuinen

22 Maart 2011, Tilburg

Lise Alix, stagiaire Brabantse Milieufederatie en De Twern

Dit draaiboek is geschreven door Lise Alix, master-studente Rural Sociology, als onderdeel van een stage-opdracht van de Brabantse Milieufederatie en De Twern. Tweede deel van de opdracht was het opzetten van een buurtmoestuin in Tilburg.

Voor vragen, op- en aanmerkingen over dit draaiboek, neem contact op met John Vermeer van de Brabantse Milieufederatie: john.vermeer@bmf.antenna.nl

Met dank aan:

John Vermeer, *Brabantse Milieufederatie*, voor begeleiding en advies.

Anneke Scholte, *Van Naturen*, voor advies over de buurtmoestuin, voor haar aanmerkingen en bijdrage aan dit draaiboek, en voor de foto's.

Arjan de Vries, *Resilient Culture*, voor zijn hulp bij het opzetten van de buurtmoestuin, bij het organiseren van de bijeenkomsten, en het maken van het tuinplan voor buurtmoestuin De Spil.

Tine van de Weijer, *PvdA-Raadslid Gemeente Tilburg*, die het mogelijk heeft gemaakt dat dit draaiboek op de site van de gemeente Tilburg staat.

Karlijn Verschuren, *De Twern*, voor hulp bij het opstarten van de buurtmoestuin.

Wijkcentrum De Spil, voor het beschikbaar stellen van de grond voor Buurtmoestuin De Spil.

Vincent van Heijnsbergen, Peter Hermans en Jan van Houten voor hun hulp en advies bij het werk op de buurtmoestuin.

Irma Lamers, *Transition Towns Tilburg* voor hulp bij het bekend maken van dit project.

De gemeente Tilburg, voor het mogelijk maken van buurtmoestuin-initiatieven.

Adviesgroep Energie-Idee, Oranjefonds, Rabobank Tilburg en omstreken, Intratuin Tilburg, en Verrijk je Wijk, voor financiële ondersteuning van het buurtmoestuin-project.

Draiboek Buurtmoestuinen- Inhoudsopgave

1. INLEIDING	5
2. ACTIE-OVERZICHT	7
2.1 VOORAF	7
2.2 JANUARI, FEBRUARI	7
2.3 MAART, APRIL.....	7
2.4 MEI, JUNI	8
2.5 JULI, AUGUSTUS	8
2.6 SEPTEMBER, OKTOBER.....	8
2.7 NOVEMBER.....	8
2.8 DECEMBER.....	8
3. TERREIN	9
4. ONDERHANDELEN MET DE GRONDEIGENAAR	10
4.1 GEMEENTE	10
4.2 WONINGBOUWVERENIGING	11
4.3 PROJECTONTWIKKELAAR OF PARTICULIER	11
5. MOGELIJKE PROBLEMEN	12
5.1 VANDALISME EN DIEFSTAL	12
5.2 VERWAARLOZING.....	12
5.3 CONTINUÏTEITSCHECKLIST	13
6. DE TUINGROEP	15
6.1 WAT VERWACHTEN MENSEN VAN DE TUIN?.....	15
6.2 WAT HEEFT DE TUIN TE BIEDEN?	15
6.3 HEBBEN MENSEN ERVARING?	15
6.4 HOEVEEL TIJD HEBBEN MENSEN VOOR DE TUIN?	16
7. FINANCIËEL PLAN	17
7.1 INKOMSTEN	17
7.2 UITGAVEN	18
8. MATERIAAL	19
8.1 GEREEDSCHAP.....	19
8.2 GROND.....	19
8.3 ZADEN EN PLANTEN	19
9. TUINPLAN	20
10. CONTACTEN/ INTERESSANTE LINKS	21
10.1 BUURTMOESTUINEN.....	21
10.2 KENNIS EN ERVARING	21
10.3 TILBURGSE BETROKKENEN	22
10.4 MATERIAAL.....	23
BIJLAGE I VOORDELEN BUURTMOESTUIN	24
BIJLAGE II NOTITIE BUURTMOESTUINEN IN DE WIJK	26

1. Inleiding

Een buurtmoestuin is een moestuin die door buren wordt onderhouden. Variaties in buurtmoestuinen zijn eindeloos. Het gehele terrein kan gezamenlijk onderhouden worden waarna de oogst verdeeld wordt, maar het kan ook opgedeeld worden in individuele kavels. Planten kunnen direct in de grond gestopt worden, maar ook in bakken.

Het opzetten van een buurtmoestuin is een goed idee voor jouw buurt, je gezondheid, en het milieu. Wil je graag een buurtmoestuin in je buurt opzetten, dan vereist dit inzet en motivatie om het op te starten en draaiende te houden, maar je zult er ook veel plezier en mooie ervaringen uit halen. Belangrijk om te weten is dat veel organisaties in Tilburg positief staan tegenover buurtmoestuinen en eventueel bereid zullen zijn jouw initiatief te ondersteunen. Op basis van de ervaring die zij hebben opgedaan kunnen zij advies bieden en jou met de juiste mensen in contact brengen. *(Zie voor meer informatie over handige contactpersonen: Hoofdstuk 10 Contacten/interessante links.)*

PvdA-Raadslid Tine van de Weyer heeft 12 oktober 2009 een Initiatiefvoorstel “Buurtmoestuinen in de wijk” ingediend. Dit voorstel werd ondersteund door verscheidene in Tilburg gevestigde organisaties, waaronder:

- De Brabantse Milieufederatie
- De Twern
- Tilburg Transition Towns
- Bureau Ver(?)antwoord (Jan Vugts)
- Duurzaam Tilburg
- van Naturen (Anneke Scholte)

Binnen de gemeentelijke organisatie is het besluit positief ontvangen. Dit betekent dat zolang het initiatief van de buurtbewoners komt, en er rekening gehouden wordt met een aantal zaken, de gemeente de buurtmoestuin zal goedkeuren. (zie bijlage I: Notitie Buurtmoestuinen in de wijk).

In het Draaiboek Buurtmoestuinen wordt een aantal zaken toegelicht waar je rekening mee moet houden om de buurtmoestuin tot een succes te brengen. Ook worden er tips gegeven, voortgekomen uit ervaring bij het opzetten van een buurtmoestuin, zodat niet iedere keer opnieuw het wiel hoeft uitgevonden te worden. Wat in dit draaiboek niet staat, is een zaikalender of teeltadvies. Ben je hiernaar op zoek, dan verwijst ik je door naar het internet en naar publicaties van Velt.

Met het Draaiboek Buurtmoestuinen hoop ik Tilburgers die stilletjes met moestuindromen rondlopen een laatste duwtje te geven om hun burens aan te spreken en gezamenlijk hun buurt te verrijken. Het zal je verbazen hoeveel mensen er om je heen wonen die er eigenlijk ook een plek willen hebben om hun handen in de aarde te stoppen! Dit draaiboek is specifiek voor Tilburg geschreven, maar kan met enkele aanpassingen ook in andere gemeenten gebruikt worden.

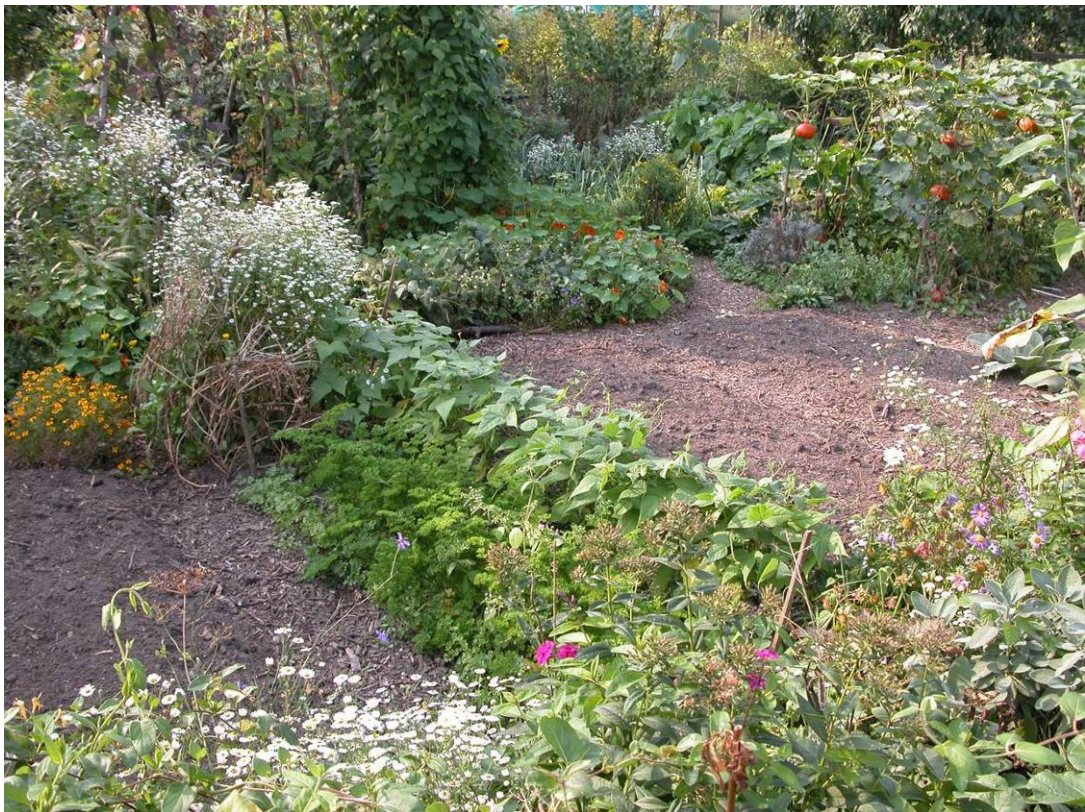

Foto: Anneke Scholte

2. Actie-overzicht

Hier volgt een globaal overzicht van de activiteiten die je moet uitvoeren om een buurtmoestuin op te zetten en draaiende te houden.

2.1 Vooraf

- Enthousiaste deelnemers zoeken/ terrein zoeken.
- Onderhandelen met gemeente, woningbouwvereniging of grondeigenaar.
- Met de deelnemers brainstormen, taken verdelen en afspraken maken.
- (als je al beschikking hebt over grond) Tuin winterklaar maken: bodembewerking en bodembedekking.
- Fondsen aanvragen en sponsors regelen.

2.2 Januari, Februari

- Aanwezigheidsrooster maken.
- Tuinplan maken.
- Zaden inkopen.
- Gereedschap aanschaffen.

2.3 Maart, April

- Tuin inrichten.
- Bodem bewerken.
- Zaaien.
- Planten.
- Verzorgen.

2.4 Mei, Juni

- Zaaien
- Planten
- Verzorgen
- Oogsten
- Eerste composthoop maken

2.5 Juli, Augustus

- Aanwezigheid in vakantie regelen
- Nateelten of groenbemester zaaien
- Tweede composthoop maken en eerste omzetten

2.6 September, Oktober

- Oogstfeest
- Groenbemester inzaaien
- Wintergroentes zaaien

Eind oktober:

- Composthoop laatste keer omzetten
- Zaden verzamelen

2.7 November

- Winterklaar maken:
- Laatste oogst voor de vorst
- Bodem grof bewerken en bedekken
- Zaden ordenen
- Gereedschap nalopen
- Materialen opbergen

Foto: Anneke Scholte

2.8 December

- Evalueren

3. Terrein

Om een buurtmoestuin op te zetten heb je ten eerste een terrein nodig.

Het ideale terrein voldoet aan de volgende voorwaarden:

1. Het ligt goed in het zicht van de deelnemende buurtbewoners.

Zij kunnen dan makkelijk zien hoe de groenten erbij staan, en kunnen een beetje toezicht houden.

2. Er is voldoende zon. Wel moet er wat schaduw zijn om te kunnen uitrusten op zonnige werkdagen.

3. Het ligt niet te dicht bij een autoweg, zodat de planten niet alle slechte stoffen van de uitlaatgassen opnemen.

4. Het is mogelijk om er water aan te sluiten, of regenwater op te vangen.

5. Er is ruimte om gereedschap te bewaren.

Het liefst is er ook een plekje om samen uit te rusten of te schuilen voor de regen.

6. Daarnaast is het belangrijk om te weten of de grond gebruikt kan worden om eetbare planten te laten groeien. Je kunt de gebruiksgeschiedenis van het terrein opvragen bij de gemeente of bij het Kadaster. Blijkt er gif in de grond te zitten, dan kun je op zoek gaan naar een ander veld, ofwel overwegen de moestuin in bakken met antiworteldoek te onderhouden.

4. Onderhandelen met de grondeigenaar

Vervolgens moet je uitzoeken van wie dit terrein is. Er zijn verschillende grondeigenaren waar je mee te maken kunt krijgen. In alle gevallen zul je moeten onderhandelen over je plan met de eigenaar. Achteraan dit Draaiboek is een voorbeeld opgenomen met een lijst van voordelen om de betreffende instantie te overtuigen. Wilt de eigenaar echt niet meewerken, geef je project niet op en ga rustig op zoek naar een ander terrein!

Voor de fondsenaanvraag (zie H7 Financieel Plan voor meer informatie over fondsenaanvraag) loont het een contract met de eigenaar te tekenen. Je verzekert jezelf, en het fonds waar je financiering van wilt ontvangen, ervan dat je het terrein de periode die je voor ogen hebt daadwerkelijk kunt gebruiken.

4.1 Gemeente

Is het terrein wat je hebt gevonden van de gemeente? Neem in dit geval contact op met de gemeentelijke gebiedsmanager om je plan te bespreken. Op de site van de gemeente Tilburg (www.tilburg.nl) kun je onder “wijken” per wijk de naam en het telefoonnummer van de lokale gebiedsmanager vinden. Hij of zij kan je adviseren over de werkbaarheid van het plan en aangeven hoe de gemeente erover denkt. Wellicht kan hij/zij je met bepaalde zaken ondersteunen, zoals het maken van een bord voor de buurtmoestuin, het plaatsen van een hek, of de grondbewerking.

Vast staat, dat de gemeente Tilburg positief is over buurtmoestuinen en bereid is met je te overleggen, zolang je kunt aantonen dat je met de volgende zaken rekening houdt (zie bijlage I I: *Notitie Buurtmoestuinen in de wijk, 08/07/2010*):

1. Ten eerste moet er een organisatie (bijvoorbeeld een buurtvereniging of een maatschappelijke organisatie) worden opgezet of betrokken bij de buurtmoestuin, die garant staat voor het beheer op lange termijn. Veel buurtbewoners kunnen aanvankelijk enthousiast zijn, maar er na een paar maanden achter komen dat het toch veel werk kost en de tuintjes laten verwaarlozen. De gemeente ondersteunt de buurtmoestuin enkel als zij weet dat er een verantwoordelijke is die het

terrein weer in oorspronkelijke staat zal herstellen, of op zoek zal gaan naar andere enthousiaste tuinders. Een buurtbewoner voldoet niet als eindverantwoordelijke, aangezien die kan verhuizen of andere interesses kan oppakken.

2. De gemeente heeft geen geld beschikbaar, financiering moet dus door de initiatiefnemers van de buurtmoestuin geregeld worden. Mogelijkheden hiervoor worden toegelicht in het hoofdstuk Externe Financiering. Soms kan de gemeente in goed overleg wel op een andere manier bijdragen, bijvoorbeeld door een bord te maken of hekken te plaatsen.

4.2 Woningbouwvereniging

Woningbouwverenigingen hebben baat bij een goed werkende buurtmoestuin, aangezien zij hierdoor in hun beheers- en onderhoudstaak worden verlicht. Heb je een stuk grond gevonden wat in bezit is van de woningbouwvereniging, bijvoorbeeld een gezamenlijke tuin of hof binnen een wooncomplex, neem dan contact op met de wijkconsulent van de betreffende woningbouwvereniging.

Woningbouwverenigingen in Tilburg hebben voornamelijk grond in erfpacht bij de gemeente. Veldjes die bruikbaar zijn voor een buurtmoestuin blijven vaak volledig in het bezit van de gemeente. Wel is het mogelijk dat de woningbouwvereniging grond in pacht heeft waar zij in de toekomst wooncomplexen gaat ontwikkelen. De grond is dan tijdelijk beschikbaar voor een buurtmoestuin. Een tijdelijke buurtmoestuin heeft als voordeel dat mensen aan jouw project gebonden worden en dat je kan laten zien dat het een goed effect heeft voor de buurt, zodat je daarna met een goed getrainde tuingroep op zoek kan gaan naar een nieuw stuk grond. Wellicht is de woningbouwvereniging bereid hieraan bij te dragen.

4.3 Projectontwikkelaar of particulier

Probeer er ten eerste achter te komen wat de eigenaar voor plannen heeft met deze grond, en hoe lang de grond voor jouw project beschikbaar zal zijn. Benader je de eigenaar van de grond, benadruk dan de voordelen die de eigenaar kan halen uit jouw project. Is het een projectontwikkelaar die voorlopig niets doet met de grond, dan heeft hij er voordeel aan dat het stuk grond goed en netjes onderhouden wordt. Is het een particulier die rente betaalt voor de grond, dan kun je voorstellen de kosten deels te dekken door een deel van de oogst af te geven.

5. Mogelijke problemen

Wie met een nieuw idee of initiatief komt, krijgt regelmatig te maken met negatieve reacties en doemdenkers. Hoewel eventuele problemen geen reden zijn om het project op te geven, is het goed te weten dat het zou kunnen gebeuren om mogelijke maatregelen te treffen.

5.1 Vandalisme en diefstal.

Een vrij toegankelijke moestuin in de publieke ruimte kan verveelde voorbijgangers uitnodigen om dingen kapot te maken of om de met liefde gekweekte rode kool weg te oogsten. Ervaringen met buurtmoestuinen melden dat dit opvallend weinig gebeurt, juist omdat de tuin zo toegankelijk is. Toch is het handig om een hek of een natuurlijke begrenzing om de moestuin te zetten die voor een afscheiding zorgt, zodat de bal er niet voortdurend binnenrolt en zodat mensen wel beseffen dat er een project gaande is in de tuin. Door een veld te kiezen dat goed in het zicht ligt van de deelnemende buurtbewoners wordt de kans op vandalisme of diefstal verkleind.

5.2 Verwaarlozing

Het gevaar van een buurtmoestuin is dat buurtbewoners die enthousiast en gemotiveerd beginnen het na een mislukte oogst opgeven en de tuin laten verwaarlozen. Het is belangrijk om hier rekening mee te houden bij het opzetten van de buurtmoestuin en maatregelen te treffen om dit te voorkomen. Een hulpmiddel hierbij is de Continuïteitschecklist op de volgende pagina.

Foto: Anneke Scholte

5.3 Continuïteitschecklist

Het afvinken van deze checklist vergt net iets meer organisatie, voordat je lekker in de tuin aan de slag kan. Deze moeite wordt ruim beloond, want je project heeft uiteindelijk meer kans op slagen.

Zijn er een of meerdere personen die dit project willen trekken?

Voor ieder project heb je kartrekkers nodig, die zorgen dat de organisatie goed verloopt en die de rest van de groep tot actie aanzetten.

Is er een organisatie die de coördinatie en het beheer van de tuin regelt?

Deze organisatie kan een tuin- of buurtvereniging zijn, maar ook een externe organisatie zoals De Twern. Richt je een eigen vereniging op, verdeel dan de volgende taken:

- Contactpersoon: onderhoudt contact met externen, bemiddelt bij conflicten onder de deelnemers
- Penningmeester: beheert de gemeenschappelijke rekening
- Materiaalbeheerder: houdt het gereedschap in de gaten, repareert of vervangt wat kwijt of kapot is

In het ergste geval zorgt de organisatie ervoor dat het terrein weer in oorspronkelijke staat hersteld wordt.

Is er voldoende moestuinkennis aanwezig?

Het helpt als er ervaren moestuiniers beschikbaar zijn die door middel van advies kunnen ondersteunen. Je kunt hiernaar op zoek bij de Tilburgse volkstuinten, via de overkoepelende organisatie OVAT (www.volkstuintilburg.nl). Bij de volkstuinten zijn mensen te vinden met

veel ervaring die tijd over hebben en het leuk vinden om af en toe een middagje op de tuin aanwezig te zijn en mensen te adviseren.

Is er een aflossysteem opgezet voor de vakantieperiode?

In de vakantieperiode moeten groenten geoogst worden en onkruid gewied. Niet iedereen kan dus tegelijkertijd op vakantie, of er moet vervanging gevonden worden.

Is er een plek op de tuin waar buren kunnen uitrusten, of kunnen schuilen als het regent?

Als er een gemeenschappelijk terras is leren de buurtbewoners elkaar beter kennen en ontstaat er een goeie sfeer op de moestuin. Dit maakt het aantrekkelijker om erin te werken, en mensen kunnen elkaar erop aanspreken als iemand zijn tuin niet goed onderhoudt.

De volgende twee punten zijn niet van essentieel belang, maar zullen zeker bijdragen aan de continuïteit van de tuin:

Samen activiteiten organiseren draagt bij aan het groepsgevoel, wat een goeie communicatie bevordert. De GGD is bereid om speciale diëtisten uit te nodigen om kookworkshops te organiseren, bijvoorbeeld over vergeten groenten. Hiervoor kun je contact opnemen met Annemarie Brouwers (*zie Hoofdstuk 10 Contacten*). Ook kun je een oogstfeest organiseren voor de buurt.

Tenslotte kan het ter motivatie dienen als een deel van de gekweekte groenten, fruit, kruiden of bloemen regelmatig aan een activiteit in de buurt gedoneerd worden. Bijvoorbeeld aan het buurtrestaurant of aan kooklessen in het nabije buurthuis.

6. De Tuingroep

Je werkt met een aantal mensen samen aan een project. Een beginvereiste is natuurlijk dat iedereen enthousiast is. Toch kan de mate van energie die mensen in de tuin willen steken verschillen. Ook de verwachtingen die mensen hebben van de tuin kan verschillen. Mensen werken op verschillende tijden, op een andere manier. Om conflicten te voorkomen, is het goed om een aantal zaken van tevoren duidelijk te hebben:

6.1 Wat verwachten mensen van de tuin?

Mensen kunnen uiteenlopende verwachtingen hebben van een buurtmoestuin, bijvoorbeeld:

- experimenteren met verschillende tuintechnieken;
- ervaring opdoen met moestuinieren om te zien of het bevalt;
- burens leren kennen en een plekje hebben om te zitten en te kletsen.

Probeer een overzicht te krijgen van de verwachtingen van de deelnemers en probeer het tuinplan en de taken hierop aan te passen.

6.2 Wat heeft de tuin te bieden?

Bepaalde dromen zijn niet te verwezenlijken, bijvoorbeeld door gebrek aan ruimte of financiering. Maak van tevoren duidelijk aan de deelnemers wat er wel en niet mogelijk is, zodat mensen weten waar ze aan beginnen. Maak ook duidelijk wat erbij komt kijken. Vraag je bijvoorbeeld een kleine financiële bijdrage van de deelnemers voor gemeenschappelijke kosten? Geef dit van tevoren aan.

6.3 Hebben mensen ervaring?

Het is zeker handig als een paar mensen ervaring hebben met moestuinieren, zij kunnen andere deelnemers adviseren. Zorg dat iedereen weet wanneer deze mensen in de tuin zijn. Probeer

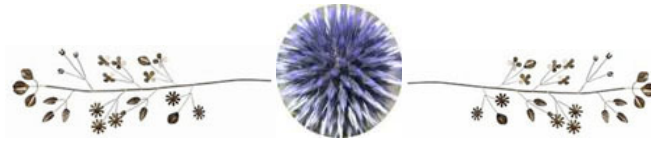
desnoods een ervaren moestuinierder te overtuigen af en toe op de tuin langs te komen om advies te geven.

6.4 Hoeveel tijd hebben mensen voor de tuin?

Sommige mensen hebben meer tijd en energie dan anderen. Als je dit bij voorbaat van elkaar weet, ontstaan hierover minder irritaties. Eventueel kun je een werkrooster maken, om van elkaar te weten wie wanneer in de tuin is. Vooral belangrijk zijn de vakantieperiodes: zorg ervoor dat niet iedereen op hetzelfde moment weg is.

Foto: Anneke Scholte

7. Financieel plan

Maak vooraf een financieel plan, waarin je uitgaven en inkomsten op een rijtje zet.

7.1 Inkomsten

Inkomsten bestaan uit

1. Financiële bijdrage van de deelnemers

Door van iedere deelnemer een gelijke bijdrage te vragen, voorkom je dat een buurtbewoner in zijn eentje voor de kosten opdraait. Als mensen een eigen bijdrage moeten leveren, zullen ze hun keuze om deel te nemen beter afwegen.

Kies een bedrag dat voor iedereen aanvaardbaar is, ook voor mensen met weinig geld.

2. Fondsen en sponsors

Het vinden van externe financiering voor het project heeft verschillende voordelen:

- Je burens en jij kunnen beter of meer materiaal aanschaffen, waardoor er meer mogelijk wordt in de tuin.
- Externe financiering vergemakkelijkt gezamenlijke aankopen voor de tuin, aangezien het geld hier speciaal voor bedoeld is. Hierdoor loop je niet het gevaar dat een buurtbewoner in zijn eentje voor de kosten opdraait.
- Het project krijgt meer draagvlak bij partijen zoals de gemeente en de woningbouw als het ondersteund wordt door een erkend fonds. Andere fondsen sluiten zich sneller bij je project aan als er al een fonds heeft toegezegd.

Er zijn verschillende manieren om aan externe financiering te komen:

- Je kunt lokale bedrijven als sponsors voor je project winnen. Bedrijven sponsoren over het algemeen liever met materiaal dan met geld. Het zal dus makkelijker zijn sponsoring te vinden onder tuinkwekerijen en tuincentra dan onder supermarkten.
- Er zijn verschillende gemeentelijke subsidies ter ondersteuning van burgerinitiatieven waar je aanspraak op kunt doen. Deze subsidies zijn aan verandering onderhevig, daarom verwijst ik hiervoor naar de subsidiewijzer op de site van de gemeente Tilburg: [www.tilburg.nl>wonen>subsidies> subsidiewijzer](http://www.tilburg.nl/wonen/subsidies/subsidiewijzer)
- Tenslotte zijn er een aantal fondsen die je kunt aanschrijven. Hieronder een overzicht van fondsen waar het initiatief en de doel van een buurtmoestuin op kunnen aansluiten (ook deze zijn aan verandering onderhevig!). Bekijk bij het aanschrijven van fondsen de criteria waarop het betreffende fonds zijn projecten selecteert. Pas je projectplan hierop aan.

Oranjefonds www.oranjefonds.nl

Rabobank Foundation www.rabobankfoundation.nl

Lokale Rabobank [www.rabobank.nl>particulieren>lokalebanken>tilburg](http://www.rabobank.nl/particulieren/lokalebanken/tilburg)> sponsoring

VSB fonds www.vsbfonds.nl (aanvraag 4 maanden van tevoren!)

7.2 Uitgaven

Als ondersteuning van je financiële plan volgt hier een lijst met kosten waar je rekening mee moet houden. De grootte van het startbedrag hangt ervan af of je alles nieuw koopt of via-via probeert te regelen, het hangt van de kwaliteit van je grond af, de grootte van je tuin, van het aantal planten en van de soort plantjes die je wilt aanschaffen. Reken ten minste op een bedrag van 500€. Voorzie uitgaven voor:

- Grondbewerking
- Gereedschap
- Mest, zaden en plantjes
- Boomschors of houtsnippers voor de paden
- Regenton en compostbakken
- Huur aanhangwagen voor het ophalen van materiaal
- Verzorgen van lunch en drankjes bij vrijwilligersdag, opening of open tuindag
- Onvoorziene kosten- Er zullen altijd kosten bijkomen waar je niet op had gerekend!

8. Materiaal

8.1 Gereedschap

Om nieuw gereedschap aan te schaffen kan je een sponsorcontract sluiten met tuincentra als Intratuin of GroenRijk. Er is in Tilburg ook veel ongebruikt gereedschap aanwezig in schuurtjes van voormalige moestuiniers, dus wellicht kun je een inzamelingsactie organiseren.

8.2 Grond

- Ut Rooie Bietje (*zie Hoofdstuk 10 Contacten*) bewerkt de grond voor 150 euro (prijsspeil maart 2010, dit kan veranderen!), anders moet je zelf de grond ompitten. Ieder jaar is er de Landelijke Vrijwilligersdag NLdoet (www.nldoet.nl) waarop je vrijwilligers voor jouw klus kan werven. Door je klus aan te melden bij Contour (Tilburgse vrijwilligersorganisatie, zie www.contourtilburg.nl) heb je meer kans om ook daadwerkelijk vrijwilligers te vinden
- Van Helvoirt Groenprojecten (*zie Hoofdstuk 10 Contacten*) is vaak bereid compost te doneren. Je moet dit dan wel zelf komen ophalen.

8.3 Zaden en planten

Wil je een biologische tuin, dan begint dit bij biologische zadeninkoop. Biologische planten zijn beter aangepast aan de lokale omstandigheden en hebben minder behoefte aan kunstmest of ziektebestrijdingen.

Zaden kun je het beste gezamenlijk inkopen, dit komt voordeliger uit, omdat je toch nooit een heel zakje in je eentje opmaakt. Zaadkwekerijen als De Bolster zijn soms bereid projecten te sponsoren. Ook kan je proberen een zadenruil te organiseren met andere moestuinen.

9. Tuinplan

Een tuinplan maken is het begin van je moestuin. Het is belangrijk dat alle deelnemers het eens zijn met dit plan. Neem dus de tijd om het plan, en de presentatie ervan, voor te bereiden. In een tuinplan worden de volgende zaken vastgelegd:

1. Waar is veel zon en waar is veel schaduw op het terrein?
2. Wat ga je verbouwen? Groenten, bloemen, kruiden, fruit?
3. Waar komen de paden? Hoeveel ruimte nemen deze in beslag?
4. Worden het individuele of gemeenschappelijke percelen?
5. Hoe worden de percelen ingedeeld? Lijnrecht of met organische vormen?
6. Wat voor grond heb je en welke gewassen groeien daar goed?
7. Komen er bomen en struiken die gezamenlijk onderhoud nodig hebben?
8. Maak je een gezamenlijk teeltplan?

10. Contacten/ interessante links

10.1 Buurtmoestuinen

- www.buurtmoestuin.nl

Op deze site staat een algemeen, concreet stappenplan voor het opzetten van een buurtmoestuin, wat een aanvulling is op dit draaiboek. Ook staan er veel voorbeelden van andere opgezette moestuinen.

10.2 Kennis en ervaring

- *Anneke Scholte*

www.annekescholte.nl

Anneke Scholte van Naturen verzorgt cursussen: ecologisch tuinieren voor beginners, kindertuinbegeleider en meer. Daarnaast heeft zij veel ervaring in tuinieren en het opzetten van een kindertuin.

- *Arjan de Vries*

www.resilientculture.com/ arjandevries@resilientculture.com

Arjan de Vries is een gecertificeerd permacultuur ontwerper en docent. Hij voert projecten uit op het gebied van duurzaamheid en veerkracht. Stadslandbouwprojecten zoals buurtmoestuinen en eetbare plantsoenen vormen een belangrijk onderdeel van zijn werkzaamheden. Arjan kan bijdragen door middel van procesbegeleiding, kan helpen bij het verkrijgen van subsidies, en bij het tuinontwerp.

- www.volkstuinentilburg.nl

Dit is de site van de OVAT, de overkoepelende vereniging van volkstuinen in Tilburg. Hier kun je contact opnemen met Tilburgse volkstuinders die ter advies zouden kunnen dienen voor je moestuin. Wellicht kun je hier mensen vinden die gereedschap willen doneren.

- www.velt.be

Site met uitleg over ecologisch tuinieren, publicaties te koop.

- www.makkelijkemoestuin.com

Uitleg over een simpele techniek om je moestuin in bakken te onderhouden, als je geen goede grond vindt waarin de planten gekweekt zouden kunnen worden.

10.3 Tilburgse betrokkenen

- *John Vermeer, Brabantse Milieufederatie*

www.brabantsemilieufederatie.nl

Voor vragen en opmerkingen over dit draaiboek, neem contact op met John Vermeer van de Brabantse Milieufederatie.

- *De Twern*

www.detwern.nl

De Twern heeft veel contacten en kennis in en over de buurt. Ben je op zoek naar deelnemers aan je buurtmoestuin of aan op de tuin georganiseerde activiteiten, neem dan contact op met De Twern. Ben je op zoek naar een terrein voor de buurtmoestuin, dan heeft misschien de lokale gebiedsmanager van De Twern ideeën.

- *Tine van de Weyer*

tinevandeweyer@raadtilburg.nl

Tine van de Weyer heeft zich ervoor ingezet de gemeente enthousiast te krijgen over buurtmoestuinen. Het is handig haar erbij te betrekken wanneer je met de gemeente in contact treedt over je moestuinproject.

- *Transition Towns Tilburg*

Tilburg.transitiontowns.nl

Transition Towns Tilburg bestaat uit een groep mensen die een lokale duurzame gemeenschap willen vormen. Initiatieven als buurtmoestuinen ondersteunen zij en wellicht zijn hier mensen die willen meedoen aan je project of op een andere manier kunnen bijdragen.

- *GGD, Annemarie Brouwers*

a.brouwers@ggdhvb.nl

De GGD is graag betrokken bij Tilburgse buurtmoestuinen en verschaft informatie over de mate waarin een buurtmoestuin bijdraagt aan je gezondheid. Ook organiseren zij kookworkshops, bijvoorbeeld met “vergeten groenten”.

- *GMV*

Dit is een afdeling van de GGD die onderzoek doet naar de staat van grond en lucht. Zij kunnen je adviseren over de bruikbaarheid van de grond waar je de buurtmoestuin wilt opzetten. Je kunt ze bellen op *0900-3686868* (lokaal tarief) of een e-mail sturen via de site van de GGD Tilburg.

10.4 Materiaal

- *Ut Rooie Bietje*

Zo kom je op de site van biologische boerderij Ut Rooie Bietje:

www.lapoubelle.nl > Ut Rooie Bietje

Het Rooie Bietje helpt tegen een lage vergoeding met de zware klussen van de moestuin, zoals de voorbereiding van de grond.

- *www.vanhelvoirtgroenprojecten.nl*

Ondersteunt groene projecten, bijvoorbeeld door compost te doneren

- *www.debolster.nl*

Biologische zaadkwekerij

- *www.tuincentrumklerks.nl*

Biologisch tuincentrum in Oisterwijk. Verkoopt biologische kruiden en andere plantjes

Bijlage I Voordelen buurtmoestuin

De buurtmoestuin heeft tot doel bij te dragen aan een verbetering van de leefomgeving binnen de buurt. De buurt wordt op de volgende punten verbeterd:

Sociale cohesie

Buren zijn samen aan het werk in de buurtmoestuin. Er ontstaat intensief contact doordat buren zaden en groenten met elkaar kunnen ruilen. Op het terrein van de buurtmoestuin komt een ruimte waar bewoners kunnen uitrusten van het werk en koffie kunnen drinken. Dit is een moment om burenzaken te bespreken die anders nooit besproken zouden worden. Eventueel kan dit bijdragen aan het voorkomen of vroegtijdig oplossen van conflicten in de buurt.

Verantwoordelijkheid voor de leefomgeving

Doordat bewoners zich inzetten voor de moestuin, dragen zij de zorg voor de openbare ruimte. Er ontstaat een gevoel van verantwoordelijkheid, waardoor er een grotere draagkracht is voor bijvoorbeeld schoonmaakacties. Kinderen uit de buurt vinden het over het algemeen leuk om in de tuin te werken, en worden op deze manier bezig gehouden.

Welzijn

De buurtmoestuin draagt bij aan het welzijn van buurtbewoners in de vorm van gezondheid en armoedebestrijding. In de moestuin hebben bewoners de mogelijkheid om goedkoop verse groenten en aardappels verbouwen, wat een gezonde aanvulling is op het voedselpakket, en kosten bespaart in de voedselconsumptie. Daarbij zet het werken in de moestuin volwassenen en kinderen aan tot lichamelijke beweging in de buitenlucht. Op deze manier draagt een buurtmoestuin aan de bestrijding van armoede en obesitas.

Leerproces

Volwassenen en kinderen zien door te werken in de buurtmoestuin waar het voedsel vandaan komt en wat erbij komt kijken om gewassen te laten groeien. Dit soort kennis is niet vanzelfsprekend beschikbaar in een stadse omgeving als Tilburg.

Biodiversiteit

De buurtmoestuin draagt bij aan de biodiversiteit in de stad. Er worden verschillende planten en bloemen geplant, die weer verschillende beestjes aantrekken. Hierdoor wordt het groen in de stad gevarieerder.

Vermindering van food miles

Steeds meer voedsel wordt over de hele wereld getransporteerd, waardoor de uitstoot van broeikasgassen toeneemt. Door lokaal voedsel te produceren wordt dit verminderd, wat een belangrijke bijdrage is aan de verbetering van het milieu.

Vermindering van afval

Door voedsel uit eigen tuin te eten vermindert de hoeveelheid benodigd verpakkingsmateriaal. Daarbij kan de kringloop gesloten worden, aangezien GFT-afval weer tot compost verwerkt kan worden om in de tuin te gebruiken.

Foto: Anneke Scholte

Bijlage II Notitie Buurtmoestuinen in de wijk

Voor Tine vd Weijer, Raadscommissie Fysiek

Van Paula Paulus

Ter kennisgeving aan Marleke Moorman

Datum 8 Juli 2010

Inzake Initiatiefvoorstel buurtmoestuinen PvdA

Initiatief buurtmoestuinen

1. Aanleiding

In de raadsvergadering van 12 oktober 2009 is het initiatiefvoorstel van de fractie PvdA inzake buurtmoestuinen in de wijk aan de orde gesteld.

Een buurtmoestuin is o.a. bedoeld voor flatbewoners (c.q. mensen zonder tuin); bewoners uit andere landen/culturen waaronder ex-boeren, die in een isolement verkeren; mensen die graag hun eigen groenten willen kweken of verbouwen. Een buurtmoestuin is een stuk grond waarop buurtbewoners gezamenlijk groenten, fruit, kruiden en bloemen telen. Het grote verschil tussen de buurtmoestuin, een volkstuinencomplex en een eigen tuin (horend bij een woning) is dat een buurtmoestuin tot stand komt en wordt onderhouden door de gezamenlijke inspanning van buurtbewoners¹.

De raad heeft besloten dit initiatiefvoorstel in handen te stellen van de raadscommissie voor het uitbrengen van een eindadvies. Conform het Reglement van orde van de raad (artikel 46, lid 4) is het voorstel nu ter advisering voorgelegd aan de raadscommissie Fysiek. De fracties PvdA (Indiener), Groen Links en SP ondersteunen het initiatiefvoorstel, met dien verstande dat het initiatief van de bewoners zelf moet komen. Het CDA ondersteunt het initiatiefvoorstel als er sprake is van een experiment, dat vanuit de bewoners gedragen wordt. De fracties LST, VSP en AB ondersteunen het initiatiefvoorstel niet. De TVP ziet vooral praktische bezwaren aan het voorstel kleven, met name op het gebied van beheer en controle.

Het college besluit uitvoering te geven aan het initiatiefvoorstel 'buurtmoestuinen in de wijk' door:

- a) met woningcorporaties hierover in contact te treden;
- b) de mogelijkheden vanuit de verschillende kaders, met name financieel en beheersmatig, binnen de ambtelijke organisatie te verkennen.

2. Verkenning (binnen gemeentelijke organisatie) voor mogelijkheden buurtmoestuinen

Binnen de gemeentelijke organisatie wordt het idee van een buurtmoestuinen positief ontvangen. Het is een goede manier om mensen met elkaar in contact te brengen en tegelijkertijd (indirect) ook educatie over groen te geven. De schooltuinen zijn hier een goed werkend voorbeeld van. Kinderen denken soms nog steeds dat de melk uit een pak komt en groente uit de supermarkt! De gemeente kan initiatieven signaleren en de initiatiefnemers in contact brengen met de juiste personen.

Zoals ook al aangegeven in het initiatiefvoorstel moet het initiatief voor

Doorkiesnummer

013 542 87 20

Faxnummer

013 542 87 44

Beleidsontwikkeling

Ruimte en Economie

Milieu

Maatschappelijke Ontwikkeling

Onderwijs en Jeugd

Notitie

gemeente Tilburg

een buurtmoestuin van 'onderop' komen. Woningcorporaties of maatschappelijke organisaties moeten het voortouw nemen in het maken van afspraken, contracten en het toezien of de gebruiker zich hier ook daadwerkelijk aan houdt. Ook het 'gebruiksgereed' maken van de locatie dient door deze organisaties/instellingen te worden gedaan¹. Er is binnen de gemeentelijke organisatie momenteel geen capaciteit en budget om gemeentelijke buurtmoestuinen te kunnen aanleggen en beheren (zowel letterlijk buiten, als het opstellen en bijhouden van contacten/overeenkomsten).

De Tilburgse woningcorporaties hebben over het algemeen niet veel gronden in bezit, maar hebben grond in erfpacht bij de gemeente. Deze gronden kunnen mogelijk voor buurtmoestuinen worden gebruikt. De organisatie en verantwoordelijkheid hiervoor dient dan wel bij de corporaties (of meewerkende maatschappelijke organisaties) te liggen. Andere mogelijke locaties voor buurtmoestuinen kunnen zijn: tijdelijk braakliggende terreinen² en groenstroken (=structureel groen). Ook de groenstroken rondom de portiekflats in West en Noord vormen een mogelijkheid.

Andere gemeenten

In een aantal andere gemeenten (o.a. Amsterdam en Dordrecht) zijn er initiatieven voor buurtmoestuinen. Initiatiefnemer voor de buurtmoestuin in Dordrecht (krachtwijk) is de Dordtse welzijnsorganisatie (Crabbehof) i.s.m. de woningcorporatie. In Amsterdam is de initiatiefnemer een buurtbewoner, met steun van gemeente Amsterdam (stadsdeel), een speeltuinvereniging en een wijkopbouworgaan. Deze buurtmoestuinen bestaan nog niet zo lang, dus hoe het met deze buurtmoestuinen gaat over een aantal jaren is nog niet bekend.

Initiatief BMF/Twern

De BMF en Twern hebben een stagiair (studente Universiteit Wageningen) aangetrokken die vanaf 1 november 2010 zal worden ingezet om het project buurtmoestuinen tussen de flats (Stokhasselt) op te pakken. Dit project kan als pilot worden gezien voor eventuele initiatieven die in de toekomst volgen.

Aandachtspunten

Bij de aanleg van buurtmoestuinen zijn er een aantal aandachtspunten waar rekening mee gehouden dient te worden:

- In het verleden zijn er tuintjes geweest die er na verloop van tijd rommelig uit gingen zien/niet goed werden onderhouden (ook door de OVAT (overkoepelende vereniging van amateurtuinverenigingen Tilburg) wordt dit als aandachtspunt aangegeven). Maak hierover daarom goede en duidelijke afspraken over. Bijv. geen bebouwing bij de tuin (bijv. kassen en tuinhuisjes).
- Er moeten ook duidelijke afspraken worden gemaakt over wat de consequenties zijn als de tuin niet goed wordt onderhouden. Het gevaar schuilt hem in het feit dat buurtmoestuintjes in het begin voortvarend en enthousiast door de bewoners worden gebruikt, maar dat na een aantal jaren de oorspronkelijk gebruikers afhaken (te oud, verhuizen, geen zijn/tijd). De initiatiefnemers verdwijnen en hiermee ook het toezicht op en het onderhoud van de buurtmoestuin.
- Bij de locatiekeuze van een buurtmoestuin moet in het achterhoofd worden gehouden dat de gemeente juist bezig met het tegengaan van illegaal grondbezit (inwoners van de gemeente Tilburg die een stuk van de groenstrook van de gemeente bij hun perceel hebben getrokken). Dit

¹ Mogelijk dat bewoners nog een beroep kunnen doen op subsidie uit 'verrijk je wijk'.

moet niet met elkaar conflicteren.

- De gemeente is niet aansprakelijk voor het beheer van de tuin en het onderhoud en/of vervanging van hekwerk (bijv. door vernieling). Ook is de gemeente niet aansprakelijk voor diefstal van gewassen e.d..

3. Conclusie/advies

Het Initiatief voor een buurtmoestuin moet vanuit de bewoners zelf komen. Als bewoners aangeven dat ze een buurtmoestuin willen, dan moet een woningcorporatie/maatschappelijke organisatie hier het voortouw in nemen. Samen met de gemeente kan bekeken worden welke locaties hiervoor beschikbaar kunnen worden gesteld (en of er mogelijke locaties zijn).

Vanuit Beheer en Onderhoud kan de grond evt. gereed worden gemaakt om te gebruiken als moestuin. Ook kan een hekje om het gebied heen worden geplaatst. Let wel, hiervoor dient dan budget en capaciteit vrij te worden gemaakt bij Vastgoed en Beheer en Onderhoud (die er momenteel niet is) of de kosten dienen op rekening te komen van de Initiatiefnemer.

Er dienen ook duidelijke afspraken te worden gemaakt om bij het niet slagen van een buurtmoestuin deze in oude staat terug te brengen (door de Initiatiefnemers).

woningcorporaties

Door middel van een brief worden de Tilburgse woningcorporaties na de zomervakantie geïnformeerd over buurtmoestuinen en het gemeentelijk standpunt hierin.

¹ Bron: www.buurtmoestuin.nl

² waarvan onlangs in de raadscommissie Fysiek (8 februari 2010) is gesteld dat in de bouwverordening wordt opgenomen dat "open erven en terreinen die voor bebouwing bestemd zijn moeten, indien zij langer dan drie maanden niet bebouwd zijn, geëgaliseerd zijn, vrij van afval en begroeid zijn met gras of andere planten met een hoogte van niet meer dan 30 centimeter". Het raadsvoorstel m.b.t. de bouwverordening wordt 26 februari 2010 in de gemeenteraad behandeld.